

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

9/s (3) 2023

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/9 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарлов Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодида Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

<i>Шарипов Шоҳруз Фахриддин ўғли</i> ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАРДА ХУСУСИЙЛАШТИРИШ СИЁСАТИ ТАРИХИ	9-14
<i>Хо'jamuratov Umarjon Rustamovich</i> O'ZBEKISTONDA QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	15-22
<i>Raxmanov Zafar Odilovich, Aloxunov Alisher Axmadjonovich</i> FARG'ONA VODIYSI YODGORLIKLARIDA ANIQLANGAN TAMG'ALI SOPOL IDISHLAR.....	23-26
<i>Mirhakimova Feruza Xoldorjon qizi</i> МАНМУДХО'JA ВЕНБУДИЙ УY МУЗЕYI ТАРИХИ	27-31
<i>Жабборова Ойдина Ихтиёржон қизи</i> XX АСРНИНГ 20-30 ЙИЛЛАРИДА МАҲАЛЛИЙ ТАРАҚҚИЙПАРВАРЛАР ТОМОНИДАН ИҚТИДОРЛИ ЁШЛАРНИ ГЕРМАНИЯГА ЎҚИШГА ЮБОРИЛИШНИНГ ТАШКИЛ ҚИЛИНИШИ.....	32-35

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

<i>Эшов Мансур Пулатович, Насырходжаева Дилафруз Сабитхановна</i> ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТ КОНЦЕПЦИЯСИ ВА УНИНГ ШАКЛЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ	36-43
<i>Шадманов Эркин Шеркулович</i> МЕТОДОЛОГИЯ ОЦЕНКИ ВЛИЯНИЯ ДЕТЕРМИНАНТ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ	44-52
<i>Асатуллаев Хуршид Сунатуллаевич</i> ДАВЛАТ ФИСКАЛ (БЮДЖЕТ-СОЛИҚ) СИЁСАТИНИНГ ИҚТИСОДИЙ ЎСИШ ВА БАНДЛИККА ТАЪСИРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	53-60
<i>Кулибоев Азамат Шоназарович</i> ДАВЛАТ ТИББИЁТ ТАШКИЛОТЛАРИНИ БЮДЖЕТДАН МОЛИЯЛАШТИРИШ ЖАРАЁНИ ТАҲЛИЛИНИНГ НАЗАРИЙ-УСЛУБИЙ ЖИҲАТЛАРИ.....	61-68
<i>Razzaqova Durdon Adashboy qizi</i> IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA BUXGALTERIYA DASTURINING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI.....	69-76
<i>Muminova Elnorahon Abdugarimovna, Uraimjonov Azizbek Raxmonjon o'g'li</i> YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIGA MANBALARINING O'RNI	77-86
<i>Эргашев Отамурод Тоштемурович</i> КИЧИК БИЗНЕСНИ МОЛИЯ-КРЕДИТ МЕХАНИЗМЛАРИ ОРҚАЛИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ ЙЎНАЛИШЛАРИ.....	87-93
<i>Matyoqubova Dilfuza Olimboyevna, Qobulov Ozodbek O'ktamboy og'li</i> MINTAQALARDA GLOBAL OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI VA QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHDA TADQIQOTNING O'RNI	94-97
<i>Isaqova Zebo Murodovna</i> DAVLAT BOSHQARUVI TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA LOYIHA BOSHQARUVI STANDARTLARI INTEGRATSIYASI.....	98-104
<i>Улашов Алибой Рашид ўғли</i> ҚОЗОҒИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНИШИДА МИНТАҚАВИЙ ТАФОВУТЛАРНИНГ ЎРНИ	105-113

<i>Матюсупов Бунёд</i> АҚЛЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ТУРИЗМ ДЕСТИНАЦИЯЛАРИ ВА ШАҲАРЛАРДА САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ	1114-123
<i>Мухитдинова Камола Алишеровна</i> ИҚТИСОДИЁТДА ИНВЕСТИЦИОН ФАОЛИЯТИ ВА УНИ БЕЛГИЛОВЧИ ОМИЛЛАР	124-131
<i>Ҳакимов Ҳакимжон</i> ДАВЛАТ ҚИММАТЛИ ҚОҒОЗЛАРИ БЎЙИЧА ДАРОМАДЛИЛИК ЭГРИ ЧИЗИҒИНИНГ ШАКЛЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ	132-141
<i>Achilova Ramziya A'zamovna</i> ISHCHI KUCHI VA UNING BANDLIGI	142-149
<i>Nasriddinova Dildora Shukrullayevna</i> OLIY TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING TADQIQOTLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA MODELLARINI YARATISH	150-157
09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
<i>Хайридинов Аббосхон Анварович</i> YOSHLAR ORASIDA MAFKURAVIY TAHDIDLARNI OLDINI OLIHDA HUQUQ TARTIBOT ORGANLARINING VAZIFALARI	158-162
<i>Jurayev Alisher Tulqinboyevich</i> TA'LIMGA OID DAVLAT SIYOSATINI AMALGA OSHIRISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLARNING IJTIMOY AHAMIYATI	163-170
<i>Бекбаев Рауф Рустамович</i> ТРАДИЦИОНАЛИЗМ В ФИЛОСОФИИ КОНФУЦИАНСТВА.....	171-176
<i>Qayumova Aziza Toshmuradovna</i> IBN XALDUNNING SOSIOLOGIK QARASHLARINI O'RGANISHNING METODOLOGIK JIHATLARI.....	177-183
<i>Shokirov Mubin Rustamovich</i> MILLIY O'ZLIKNI ANGLASHDA TARIXIY TAFAKKUR MADANIYATINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	184-188
<i>Нуруллаева Зулхумор Сидаматовна</i> МАҚОМ САНЪАТИ БАДИИЙ-ЭСТЕТИК ХУСУСИЯТЛАРИНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛИ	189-193
<i>Наврўзова Гулчеҳра Нигматовна</i> “ҲУШ ДАР ДАМ” МОҲИЯТИ: МЕТАФИЗИК ТАҲЛИЛ	194-199
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOIY DAVLATNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI: VUJUDGA KELISH SHARTLARI, BELGILARI VA FUNKSIYALARI	200-204
10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
<i>Xolmatova Malika Ibadullayevna</i> AD'JEKTIVLI IDIOMALAR: QO'LLANILISHI, KELIB CHIQISHI VA MADANIY AHAMIYATI TAHLILI.....	205-209

<i>Olga Filippova</i> CLUSTER IMPLEMENTATION OF FUNCTIONS OF REDUNDANCY MEANS.....	210-222
<i>Эргашева Асаль Эркиновна</i> СПЕЦИФИКА РИТМИЧЕСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОЗЫ МАРИНЫ ЦВЕТАЕВОЙ	223-226
<i>Xaitova Gulhayo Tovasharovna</i> TILSHUNOSLIKDA “YAQIN – UZOQ” OPPOZITSIYASINING CHOG‘ISHTIRMA TADQIQI MASALASI (ingliz va o‘zbek tillari misolida)	227-231
<i>Rustamova Dilrabo</i> ATAMALAR LUG‘ATIDA LUG‘AT MAQOLASINING TUZILISHI.....	232-241
<i>Кдырбаева Бахытгуль Кеунимжаевна</i> ПАРНЫЕ СЛОВА В КАРАКАЛПАКСКОМ ЯЗЫКЕ: ОБЗОР ОСНОВНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ.....	242-248
<i>Fayziyeva Aziza Anvarovna, Sadirova Sitara Sobirovna</i> TARJIMA MUAMMOLARINI YECHISH STRATEGIYALARI	249-253
<i>Alaudinova Dilnoza Rustam qizi</i> FRAZEOLOGIK (TURG‘UN) BIRIKMALAR VA ULARNI TARJIMA QILISH USULLARI	254-260
<i>Erdonova Muxlisa Hoshim qizi</i> ORNITONIM KOMPONENTLI MAQOLLARNING LINGVISTIK TADQIQI.....	261-265
12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Zaripov Mirzali Miraliyevich</i> KORRUPTSIYA MUAMMOLARINING SABABLARI VA YECHIMLARI	266-270
13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
<i>Yuldashev Mengali Ziyaduloyevich</i> BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARIDA MUSTAQIL ISHLASH KOMPITENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH.....	271-276
<i>Yarkinay Nurumbekova Anarmatovna</i> INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA MURABBIYLIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH PEDAGOGIK ZARURAT.....	277-284
<i>Sadullayev Dilmurod Baxtiyor o‘g‘li</i> INNOVATSIYA BOSHQARUV ASOSIDA BOSHQARUV XODRLARINI TAYYORLASH SIFATINI OSHIRISH OMILLARI	285-290
<i>Xudayqulova Zarifa Ummatqulovna</i> BO‘LAJAK PEDAGOGLARNI AKSIOLOGIK YONDASHUVLAR ASOSIDA MA‘NAVIY-MA‘RIFIY FAOLIYATGA TAYYORLASH IMKONIYATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	291-301
<i>Бекчанова Солиха Давлатназаровна</i> ТИББИЁТ ОЛИЙ ТАЛИМ МУАССАСАЛАРИ ТАЛАБАЛАРИДА ДИВЕРГЕНТ ТАФАККУРНИ РИВИЖОЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ИМКONIЯТЛАРИ	302-307
<i>Xasanova Gulsanam Xusanovna</i> MAGISTRATURA TALABALARING TASHKILIIY-BOSHQARUV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MODELII	308-314
<i>Allanazarov Qo‘ldosh Olimovich</i> TALABALARING TANLAGAN KASBIY FAOLIYATI VA IJODIY QOBILIIYATLARINI INTERFAOL METODLAR ORQALI RIVOJLANTIRISH	315-319

<i>Umarov Nurbek Irkinovich</i> KVEST TEXNOLOGIYASINI TA'LIM JARAYONIDA QO'LLASH ASOSLARI	320-324
<i>Буранова Мадина Уктамовна</i> ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРАДИЦИОННОГО И НЕТРАДИЦИОННОГО ВИДОВ ЧТЕНИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ	325-330
<i>Зияева Хушнудабону Илхомжон кизи</i> ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ ФОРМИРОВАНИЯ РЕЧЕВЫХ НАВЫКОВ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ РУССКОГО ЯЗЫКА	331-339
<i>Toshpulatova Dilraboixon Sobirjonovna</i> BIOLOGIYA FANINI O'QITISH JARAYONIDA O'QUVCHILARNING KREATIV QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH	340-346
<i>Madaminova Nargiza Zuxridinovna</i> YOSHLAR MA'NAVIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHDA IJTIMOIY FANLARNING AHAMIYATI	347-351
<i>Shomurzayeva Nasiba Xoshimovna</i> PIYODA YURISH SAYOHATLARNI TALABALAR O'RTASIDA OMMALASHTIRISH	352-356
<i>Xoliyorov Murod Shavkatovich</i> O'QUVCHI YOSHLARDA IJTIMOIIY MOTIVLARNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHARTLARI.....	357-362
<i>Хамроқулова Дилнавоз</i> БОЛАЛАРДА ТАБИАТГА ДОИР ТАСАВВУР ВА ТУШУНЧАЛАРНИ ШАКЛЛАНИШИ....	363-366
<i>Tursunova Shaxzoda Baxromovna</i> TEXNOLOGIYA TA'LIMI O'QITUVCHILARINING IJODKORLIK QOBILIYATI VA BOSHQARUV MAHORATINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLAR.....	367-373
<i>Usmonov Abdurashid Norbo'tayevich</i> O'QUVCHILARDA DEVIANT XULQ SHAKLLARINING NAMOYON BO'LISHI VA TAHLILI	374-380
<i>Ўтанов Ўткир</i> ЎЗБЕКИСТОНДА ЎҚИТУВЧИ МАЪНАВИЙ ҚИЁФАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ КОНЦЕПТУАЛ АСОСЛАРИ	381-387
<i>Kuchkarov Bahodir Tashmurodovich</i> BO'LAJAK HARBIY OFITSERLARDA UMUMMADANIY KOMPETENTLIKNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI	388-392

Shokirov Mubin Rustamovich
Buxoro davlat Pedagogika instituti “Ijtimoiy
fanlar” kafedrası dotsenti

**MILLIY O‘ZLIKNI ANGLASHDA TARIXIY TAFAKKUR MADANIYATINING O‘RNI VA
AHAMIYATI**

Annotatsiya. Mazkur maqolada hozirgi davr mamlakatimizda eng muhim xususiyatlaridan biri bo‘lgan chuqur ijtimoiy islohotlar jarayonida milliy o‘zlikni anglash, tarixiy tafakkurning shakllantirish zarurati ijtimoiy-falsafiy tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: tarixiy ong, tarixiy tafakkur, milliy ong, o‘zlikni anglash, global muammolar, ma’naviy qadriyatlar.

Shokirov Mubin Rustamovich
Associate professor of the Department
of “Social Sciences” of the Bukhara
State Pedagogical Institute

**THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF THE CULTURE OF HISTORICAL THOUGHT IN THE
UNDERSTANDING OF THE NATIONAL IDENTITY**

Abstract. this article contains a socio-philosophical analysis of the need to understand the national identity, the formation of historical thinking in the process of deep social reform, which is one of the most important features of the current period in our country.

Keywords: historical consciousness, historical thinking, national consciousness, self-awareness, global problems, spiritual values.

Шокиров Мубин Рустамович
Доцент кафедры “Социальные науки”
Бухарского государственного
педагогического института

**РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ КУЛЬТУРЫ ИСТОРИЧЕСКОЙ МЫСЛИ В ОСОЗНАНИИ
НАЦИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ**

Аннотация. В данной статье проведен социально-философский анализ необходимости формирования национального самосознания, исторического мышления в процессе глубоких социальных реформ, одной из важнейших черт которых является нынешний период в нашей стране.

Ключевые слова: историческое сознание, историческое мышление, национальное сознание, самосознание, глобальные проблемы, духовные ценности.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V3SI9Y2023N25>

Kirish. Mamlakatimiz taraqqiyotining yangi bosqichida yosh avlod ongida tarixiy ong va tarixiy xotira tuyg‘usini tarbiyalash, o‘zbek xalqi va uning davlatchiligi tarixini xolisona o‘rganishning ilmiy asoslarini shakllantirishga oid islohotlar amalga oshirilmoqda. O‘zbekiston

Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi PF-60-son “2022-2026 yillarga mo’ljallangan Yangi O’zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to’g’risida”, 2017 yil 30 iyundagi PQ-3105-son “O’zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi huzurida O’zbekistonning eng yangi tarixi bo’yicha jamoatchilik kengashi faoliyatini tashkil etish to’g’risida”, 2020 yil 9 sentyabrdagi “G’alaba bog’i” yodgorlik majmuasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to’g’risida”, 2021 yil 26 martdagi PQ-5040-son “Ma’naviy-ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida”gi qarorlari shular jumlasidandir. Tarixiy ong va tafakkurni tiklash va yuksaltirish yo’llarini keng ochish, mamlakat fuqarolarini tarixiy ong bilan qurollantirish davlatimiz siyosatining asosiy masalalaridan biriga aylanib bormoqda. Tarixiy ong masalasi ko’p ming yillik tariximiz butun mohiyatini anglab etishga va xolisona baho berishga undaydi. Shu jihatdan o’tmishga yondashuvning tafakkur va falsafa orqali baholash mezoniga o’tish lozim.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Yosh avlod ma’naviy-axloqiy tarbiyasiga doir kontseptual g’oyalari, tariximizni o’rganish va o’rgatish, bebaho tarixiy merosimizni tadqiq etish bo’yicha qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar, ma’ruza va nutqlar mazkur tadqiqotga ilmiy-metodologik asos bo’lib xizmat qildi. Tarixiy tafakkurning ijtimoiy hayotni tartibga soluvchi kuchi, xususan, tarixiy ong va tarixiy madaniyat tiplari nazariyasi Y.Ryuzen, tarixiy tafakkurning milliy madaniy mansublikka oid xususiyatlari S.Xantington, tarixiy tafakkur metodologiyasi, R.Aronning tadqiqotlarida keng tahlil etiladi. Zamonaviy falsafiy ta’limotlarda birinchilardan bo’lib I.Kon va Yu.Levada tarixiy ong va tafakkur tushunchalariga ta’rif berdilar va uning genezisini ochib berganlar. Tarixiy ongning umumfalsafiy metodologiyasi va mohiyati M.Barg, tarixiy ong, xotira va o’zlikni anglash aloqadorligi masalalari A.Panyukov, tarix nazariyasi va metodologiyasiga doir kontseptsiyalar D.Alimova, tarix falsafasi va jamiyat taraqqiyotidagi o’rni, tarixiy jarayonlarni tadqiq qilishda yo’l qo’yilgan xato va kamchiliklarni ilmiy jihatdan aniqlash masalalari N.Jo’raev, Q.Nazarov, ma’naviy taraqqiyotni ta’minlashda tarixiy tafakkurning o’rni A.Sharipov tadqiqotlarida o’rganilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada ob’ektivlik, tarixiylik va mantiqiylik, qiyosiy tahlil, xronologik, retrospektiv tahlil, dialektik va sinergetik tahlil kabi usullardan foydalanilgan

Tahlil va natijalar. Istiqloq g’oyalari asosida bosh islohotchilik vazifasini bajarayotgan davlat odamlar ongi va tafakkurida tub burilishlar yasash, har qanday islohotlarni fuqarolar ongi, tafakkuri va qalbi orqali o’tkazish yo’lini tanladi. Ana shu yo’l odamlarning o’tmishga bugungi va kelajakka munosabatlarini o’zgartirish, muayyan manfaatlarga yondoshish psixologiyasini yangilash orqali asta-sekinlik bilan ularni ma’rifatli, komil inson qilib voyaga etkazishga olib boradi. Fuqarolarning ma’rifatliligi orqali ma’rifatli jamiyat barpo etiladi [1,147].

Tarixiy tafakkur va tarix falsafasi ma’rifatli jamiyat qurishning muhim omili bo’lib xizmat qiladi. Zotan, o’tmishni anglash, uni to’g’ri tushunish orqali kishilar ongi va ruhiyatida jiddiy o’zgarishlar yasashga, shu orqali hayotni, turmush-tarzini, oxir-oqibatda esa jamiyatni isloh qilishga erishiladi. Buni nimalarda ko’rish mumkin?

Birinchiidan, tarixni anglash orqali hayotni anglash, insonning insonligini anglash qobiliyati shakllanadi;

Ikkinchidan, tarixiy tafakkur va tarix falsafasi orqali bugungi hayot mazmuni chuqurroq tushuniladi va istiqbolni ko’rish falsafasi dunyoga keladi. Bu har bir insonning uziga xos

tafakkur tarzini shakllantirish orqali shaxs sifatidagi fenomenini vujudga keltirishga, fe'l-atvorining shakllanishiga xizmat qiladi;

Uchinchidan, tarixni o'rganish orqali mustamlakachilik ta'sirida va kommunistik zo'ravonlik mafkurasi natijasida o'zligini yo'qotgan, o'z qadru-qimmatini butkul unutgan fuqaroni uyg'onishga, o'zligini anglashga, o'z haq huquqini himoya qila oladigan barkamol shaxs sifatida shakllanishga da'vat etadi;

To'rtinchidan, ajdodlari buyuk bo'lgan, jahon tsivilizatsiyasi va insoniyat taraqqiyotiga juda katta hissa qo'shgan madaniyatga daxldor fuqaro qalbida o'tmishini o'rganish orqali milliy g'ururining uyg'onishi mamlakat mustaqil taraqqiyot io'lini tanlagan bir paytda katta ijtimoiy-ma'naviy qudrat va ulkan iroda kuchi bo'lib xizmat qiladi. Ana shu anglash jarayoni insonning o'zini o'zi yangilash, ma'naviy tozalash va isloh qilishiga olib keladi;

Beshinchidan, har bir fuqaroni ma'naviy-ruhiy va axloqiy jihatdan yangilash orqali jamiyatni yangilash, turmush tarzini yangilash kabi g'oyatda chuqur, keng miqyosli islohot amalga oshiriladi. Bu bugungi islohotlar davrida qilinayotgan ko'p qirrali o'zgartishlarning asosiy omili sifatida qadriyatga aylanadi [2].

O'zlikni anglash, eng avvalo, o'tmishni o'rganishdan, tarixni bilishga ehtiyoj sezishdan boshlanadi. Darhaqiqat, o'zini anglayotgan, o'zini tushunayotgan har bir odam qanday oilada dunyoga kelgani, o'z ajdodlari kimlar bo'lgani, ota-bobolari nimalar bilan shug'ullanishgani va qanday umr kechirishganini bilib olishga intiladi. Ularning fazilatlari va meroslari bilan faxrlanib yashaydi.

O'z naslu nasabini bilish, kelib chiqishini o'rganish kishining hayotda omonatligini va ayni chog'da tasodifiy emasligini tushunishga imkon beradi. Shu bilan birga atrof-muhit, uni o'rab turgan olam xususida o'ylashga undaydi.

Darhaqiqat, olamni tadqiq etish tafakkurimizni boyitishning, dunyoqarashimizni kengaytirishning muhim yo'llaridan biridir. Olamni anglash hissi insonning o'zligini anglashga, o'zligini tushunishga, olam va odam haqida o'ylashga doimiy tarzda da'vat etib turadi. U jami insonlarga xos bo'lgan idrok va irodani uyg'otadigan kuch hamdir. Biz olamni qanchalik keng va chuqur anglasak, inson va insoniyat olamini shunchalik ko'proq tushunishga, mohiyatini anglashga, inson va hayot, insoniyat va mavjudot o'rtasidagi munosabatlarni o'rganishga, xullaski, insoniyat tarixi bilan qiziqishga harakat qilamiz [3].

Aslini olganda tarix faqat o'tmish haqidagi ma'lumotlar yoki tushunchalarni ifodalash bilan cheklanmaydi. Uning buyuk qudrati, tarbiyaviy kuchi, murabbiylik mohiyati utmishni o'rganish, tadqiq etish orqali bugunni baholash, bugunni anglash, bugungi odamlarni tushunish va ularni yo'lga solish borasidagi fikrlarni, g'oyalarni o'zida mujassam etganida namoyon bo'ladi.

Agar chindan ham tarixni ma'naviyat va ruhiyat fenomeni aylantirsak, aniqrog'i, uni shunday idrok etib, shunday tadqiq etsak, yana va yana o'tmishni sana va voqealar orqali emas, inson orqali o'rganishga ehtiyoj sezamiz. Oxir-oqibatda inson tarixning yaratuvchisi, ishtirokchisi, dunyoga keltiruvchi eng oliy xilqat ekanligini va bu rad etib bo'lmas haqiqat, tengsiz qadriyat ekanligini tan olamiz.

Tarixiy ong keng qamrovli dunyoqarashni shakllantirish va tarbiyalash omilidir. U xilma-xil qarashlarni umumiy maqsad yo'lida yaqinlashtiradi va birlashtiradi. Yangi mafkura, milliy ong, tuyg'uni falsafiy va siyosiy madaniyat bilan qo'shish muhim ahamiyatga ega. Chunki bu milliy mafkura kishilarning ongi, tafakkuri, e'tiqodi, dunyoqarash va bilim darajasi turlicha

ekanligini e'tiborga oladi, ezgu shaxs ma'naviyatini taqozo etadi. Jamiyatni ma'naviy yuksaltirish yoki yuksak madaniyatga asoslangan jamiyatini barpo etishni tarixiy ong va tafakkurni mustahkamlash orqali o'z haq-huquqini taniydigan, o'z kuchi va qadriyatiga tayanib yashaydigan - erkin fuqaro, ozod shaxsning faoliyatisiz tasavvur etib bo'lmaydi.

Jamiyat ma'naviy xayotini yuksaltirishda tarixiy ongga bo'lgan yangicha qarashlar o'zbek xalqi milliy qadriyatlari, O'rta Osiyo allomalari qarashlariga asoslanadi. Islom dinining muqaddas kitobi Kur'on, hadislar, Forobiy, Beruniy, Ibn Sino, Alisher Navoiy, Bobur, Naqshband, Axmad Yassaviy, Al-Buxoriy, At-Termiziy, Marg'inoniy va boshqa mutafakkirlar qarashlarida ilgari surilgan ijtimoiy-falsafiy g'oyalarni insonparvarlik, halollik, poklik, millatni sevish, o'zlikni anglash, Vatan bilan g'ururlanish, mehnatsevarlik, hurfikrlilik kabi g'oyalarni kishilar ongiga singdirishga harakat qiladi.

Tarixiy ongning jamiyat taraqqiyoti uchun o'ziga xos ijtimoiy va tarixiy xususiyatlarga ega. Tarixiy ongning g'oyaviy, retrospektiv, evristik va tarbiyaviy vazifalarini quyidagi tartibda tahlil etamiz:

- tarixiy ongning mafkuraviy funktsiyasi shundan iboratki, uning yordamida tarixiy bilimlarning yangi natijalari umumlashtiriladi, tarixni badiiy tushunish dialektik tahlil qilish asosida tarixiy jarayonning yaxlit manzarasi shakllantiriladi, tarixiy jarayonning o'zaro bog'liqligi anglab olinadi.

- tarixiy ongning retrospektiv funktsiyasi turli zamonlarning tarixiy ongini qayta tiklashda (o'tmishga murojaat qilish, o'tmish voqealarni tahlil qilish) ko'rinadi. Jamiyatning ma'naviy hayot sohasida zamonaviy g'oyalar, nazariyalar, badiiy obrazlar hamisha oldingi tarixiy zamonlarning ma'naviy yutuqlari bilan chambarchas bog'liqdir.

- tarixiy ongning evristik funktsiyasi ilmiy tadqiqot ishlarida muhim o'rin tutadi. Bu funktsiya tarixda yangilik ochish jarayonida qo'llaniladi. SHuningdek, arxiv hujjatlari bilan, memuarlar bilan ishlashda qo'l keladi. Bu metod barcha fanlar uchun umumiylik kasb etadi.

- tarixiy ongning tarbiyaviy funktsiyasi tarixni o'zlashtirishning axloqiy, xulq, odob ma'nolari bilan bog'lanib ketadi. Tarix ahloqiy ustoz va tarbiyachidir [4].

Yangilanayotgan jamiyatda tarixiy davr ma'rifat davri, ma'rifatchilik davri sifatida vujudga kelmoqda. Bosh islohotchilik vazifasini bajarayotgan davlat xalq ongi va tafakkurida tub burilish yasash, har qanday islohotlarni fuqarolar ongi, tafakkuri va qalbi orqali o'tkazish yo'lini tanladi. Ana shu yo'l odamlarning o'tmishga, bugunga va kelajakka munosabatlarini o'zgartirish, muayyan manfaatlarga yondashish psixologiyasini yangilash orqali asta - sekinlik bilan ularni ma'rifatli, komil inson qilib voyaga etkazishga olib boradi. Fuqarolarning ma'rifatliligi orqali ma'rifatli jamiyat barpo etiladi. Davlat va jamiyat rivojlanishi bir erda to'xtab qolmaganligi singari tarixiy ong va tafakkur ham bir xil darajada qotib qolmaydi, balki yangi jamiyatdagi o'zgarishlar ta'sirida tarixiy ong ham o'zgarib, rivojlanib boradi.

Insoniyat tarixi bu har birimizga bog'liq bo'lgan o'zligimizni ko'rsatadigan, bizning olis shajaramizni, naslu-nasabimizni, insoniy qadru-qimmatimizni belgilaydigan muqaddas va mo'tabar voqeliqdir. Biz uni shunday tushunishimiz va shunday qabul qilishimiz kerak. Agar o'tmishimizga shunday munosabatda bo'lsak, ana shu yuksaklikdan turib unga qararakkina, tarix ayni tafakkur mahsuliga aylangan taqdiridagina bizni ma'naviy jihatdan boyitishi, ruhiyatimizga qudrat baxsh etishi mumkin bo'ladi. Ana shu jihatdan qaraganda bugun hayot shajarasini davom ettirayotgan, o'ziga xos tarix yaratayotgan odamlarning dunyoqarashlari, ma'naviy-ruhiy kechinmalari, insonlik sha'ni nimalarga bog'likligi, uning ildizlari qayoqlarga

etib borishi va qanday ma'naviy sarchashmalardan ozuqa olayotganligi aniq bo'ladi va u bevosita tarix va tarixshunoslik bilan bog'liq ekanligi ko'zga yaqqol tashlanadi. Agar tarix chindan ham falsafa va tafakkur mahsuliga aylantirilsa zamondoshlarimizning o'tmishi kimlarga borib taqalishi ayon bo'ladi va hayotda o'z o'rnimizni belgilashimizga, o'zimizning kimligimizni anglab olishimizga yordam beradi.

Xulosa va takliflar. Mamlakatimizda shakllanayotgan yangi ma'naviylashgan, fuqarolik jamiyatida yangicha falsafiy kontseptsiyani xalqimiz ongiga, ishonch va e'tiqodiga aylantirish maqsadga muvofiqdir. Tarixiy ongda o'zgarishlarning jamiyat ma'naviy hayotida tutgan o'rni va rolga bag'ishlangan ilmiy maqolalar va tezislarni chop etish hamda OAV chiqishlarini yanada kuchaytirish zarur va bu millat va xalqning uyg'onishiga, o'zligini anglab etishga yordam beradi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Ш. Мирзиёев. Нияти улуғ халқнинг иши ҳам улуғ, ҳаёти ёруғ ва келажаги фаровон бўлади. 3-жилд. Т.: "Ўзбекистон" 2019. – б. 400.
2. Shokirov M.R. The Concept of "Culture of Historical Thought" and its Importance in the Cognition of Social Phenomena // American Journal Of Social And Humanitarian Research. -Volume 3, -№4. April, 2022. -PP.60-64 (Indexed by Copernicus; IF: 2022=8.7)
3. Shokirov M.R. The role and importance of historical thought culture in the perception of national identity // World Bulletin of Social Sciences. -№9. April, 2022. -PP.70-74. (Research Paper Indexed by Citefactor; IF: 2022=7,545)
4. Шокиров М.Р. Тарихий жараённи билиш методлари асосида таҳлил қилиш // Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги расмий веб-сайтнинг илмий бўлими (электрон журнал). – Тошкент, 2021 йил, июнь. – Б.266-275 (09.00.00; №27).
5. Шокиров М.Р. Янгича тарихий тафаккур маданиятини шакллантиришнинг мантиқий асослари // Фалсафа ва ҳуқуқ. – Тошкент, 2021. -№3. – Б.110-113 (09.00.00; №15)
6. Shokirov M.R. The origins of historiography as an art form and a subject of philosophical thought in ancient Greece // Elektronik journal of actual problems of modern science, education and training (Zamonaviy fan, ta'lim va tarbiyaning dolzarb muammolari). – Хоразм, 2022. -№5. -P.117-123 (09.00.00; №19)
7. Shokirov M.R. The importance of taking into account social interests in the process of historical weltanschauung // International Conference on Research Identity, Value and Ethics Hosted from USA, April 30th 2022. – PP.14-16.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/9 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).